

זהירות, הקונספציה החדשה - מרהב למצוקה

עזר גת¹ | 25 ביוני, 2024 | גיליון 1871

הקונספציה שהתנפצה ב-7 באוקטובר הייתה קונספציית רהב, ועם התנפצותה נחשפה פגיעותה של ישראל מול טבעת האש האיראנית ונוצרו מצוקות הכרוכות ישירות במלחמה: בעיית החטופים בעזה, שחיקת כוחות הצבא, פסימיות ציבורית גוברת, מחירה הכלכלי המאמיר של המלחמה, התרסקות הלגיטימציה הבינלאומית, היעדר פתרונות לבעיית העקורים מיישובי הצפון ומול חיזבאללה, והתקדמותה המהירה של איראן למעמד של מדינת סף גרעינית. לנוכח כל זאת מסתמנת קונספציית מצוקה, שסביבה מתגבש קונצנזוס וסימני שאלה נדחקים הצידה או מודחקים. במאמר זה נבחנים הסתירות והכשלים שבקונספציה החדשה.

הקונספציה שהתנפצה ב-7 באוקטובר הייתה, כמו ב-1973, קונספציית רהב: לישראל עליונות צבאית וחדירת עומק מודיעינית במרחב, חמאס מוחלש ומורתע, והמב"ם משיג בעיקרו את מטרתו מול איראן וחיזבאללה. עם התנפצות הקונספציה נחשפה פגיעותה של ישראל מול טבעת האש האיראנית, שאל מולה אין לה תשובות טובות. לכך נוספות המצוקות הקשות הכרוכות במלחמה: בעיית החטופים בעזה, שחיקת כוחות הצבא, פסימיות ציבורית גוברת, מחירה הכלכלי המאמיר של המלחמה, התרסקות הלגיטימציה הבינלאומית, היעדר פתרונות לבעיית העקורים מיישובי הצפון ומול חיזבאללה, והתקדמותה המהירה של איראן למעמד של מדינת סף גרעינית.

לנוכח כל זאת מסתמנת קונספציה חדשה, המשותפת לרבים, בכללם כאלה שהיו שותפים במידה כזו או אחרת לקודמתה - מקונספציית רהב לקונספציית מצוקה. כמו ביחס לכל קונספציה, מתגבש סביבה קונצנזוס מהיר בין פרשנים, וסימני שאלה נדחקים הצידה או מודחקים. זה הזמן לקריאת אזהרה ולהצפת הכתמים העיוורים, הסתירות והכשלים המגולמים בקונצנזוס המתגבש.

אלו הן הנחות היסוד של הקונספציה החדשה:

- הפסקת המלחמה ברצועת עזה דרושה כעת, וממילא אנחנו קרובים למיצוי מה שניתן להשיג בהרס תשתית החמאס.

¹ פרופ' עזר גת הוא מחזיק קתדרת עזר וייצמן לביטחון לאומי בביה"ס למדע המדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים באוניברסיטת תל אביב, ראש תוכניות המ"א הבינלאומית והאקדמיית בביטחון ודיפלומטיה, וחתן פרס א.מ.ת במדע המדינה ואסטרטגיה

- יש להעמיד בראש כרגע הסכם להחזרת החטופים.
- תמיד נוכל לחדש את המלחמה לאחר מכן.
- יש להכניס כוחות ערביים ובינלאומיים לעזה במקום כוחות צה"ל.
- ללא הפסקת המלחמה בעזה לא יושגו הפסקת אש בצפון והסדר מדיני להרחקת חיזבאללה מהגבול.
- נורמליזציה עם ערב הסעודית והסדר אזורי בניצוח ארצות הברית יאפשרו התמקדות בהתמודדות עם איראן ושלוחיה ועם איום הגרעין.

אל מול כל אלה יודגש:

חמאס לא צפוי להסכים לפחות מהפסקה מוחלטת של המלחמה ונסיגה מלאה של צה"ל מהרצועה בערבויות בינלאומיות. יש כאלה שטרם הפנימו מציאות זאת במלואה, ומאלה שכבר הפנימו יש שהגיעו כנראה למסקנה שאין ברירה אלא לקבל את דרישותיו.

לאחר שישראל תיסוג מהרצועה יחדש חמאס את שליטתו האזרחית ואת יכולותיו הצבאיות ברצועה במהירות הבזק – לא מייד ברמה של ה-7 באוקטובר, אבל ברמה גבוהה מספיק. לא חסרים גברים צעירים ברצועה, צווארי בקבוק במערך המנהרות יפתחו וישוחזרו, סדנאות לייצור רקטות יפתחו מחדש, ובציר פילדלפי המפונה תחודש פעילות ההברחות בניצוח איראן. **מה שמוטל על הכף הוא לא מה יושג עוד בעזה, כפי שיש השואלים, אלא ההישג המשמעותי ביותר שכבר הושג: פרוק התשתית הצבאית הסמי-מדינתית המסיבית של חמאס. אסור לאפשר את הקמתה מחדש.**

ישראל תיעדר אפילו קמפוז' לגיטימציה בינלאומית לחידוש המלחמה, ואף בעצמה לא תחזור על המבצע מההתחלה לאחר שניסתה במיטב כוחותיה, נכשלה ויצאה משטח הרצועה. גם פשיטות ממוקדות לתוך עזה יהיו כרוכות במחירים כבדים עד בלתי אפשריים לאחר שיתאפשר לחמאס לקומם מחדש את מערכיו.

אין להניח שכוחות בינלאומיים וערבים יקבלו על עצמם להיכנס למיטה החולה של עזה, ואם יעשו זאת יהיה גורלם משהו שבין זה של המרינס בביירות 1982 לכוח האו"ם חסר האונים שעל גבול לבנון. הם לא ילחמו בחמאס, ונוכחותם רק תמנע מצה"ל לעשות זאת. הרשות הפלסטינית מצידה חסרת אונים באותה מידה, ויתרונותיה החשובים הם בכך שתהיה בעזה כתובת אזרחית שאינה ישראל ושחופש הפעולה הצבאי של ישראל ישמר כמו בגדה המערבית. הרשות הפלסטינית היא הרע במיעוטו כחלופה לשלטון חמאס ברצועה ולכן הפתרון הרצוי לישראל – אם הרשות תסכים בכלל להיכנס לרצועה, מה שרחוק מאוד מוודאות.

תמורת שחרור החטופים, המחצית כנראה שנותרה בחיים מתוך ה-120, ידרוש חמאס את שחרור כל האסירים הפלסטינים הכלואים בישראל – כולם תמורת כולם. מדובר ביותר מ-10,000 איש, כולל מבצעי הטבח ב-7 באוקטובר והשבויים שנלקחו ברצועת עזה מאז,

מחבלים מאומנים וחדורי תודעה שיתגברו את מערכי חמאס בעזה. גם היקף שחרורים צפוי זה מודחק מן התודעה. מאות האוטובוסים החוזרים ובהם המחבלים המריעים יתקבלו בצהלה על ידי ההמונים בעולם הערבי, שיחגגו באקסטזה את ניצחון חמאס, הישרדותו וחזרתו מול הכישלון הישראלי. הזירה הפלסטינית תהפוך כולה חמאס. כפי שמלמדים סקרי דעת הקהל הפלסטינים, תמונות ההרס ברצועה לא ישנו זאת. הן הופכות סמל של ההקרבה והגבורה הפלסטיניות בדרך לניצחון. אין מקום לאשליות גם בכך. חמאס ימשוך את חילופי השבויים על פני חודשים רבים, יעמוד על כל תג ופסיק מדרישותיו, ויגרור את ישראל מהשפלה להשפלה, כמי שחש שהקלפים במשחק זה הם בידי.

כספי הסיוע הבינלאומי שיוזרמו לעזה ינוכסו על ידי חמאס לצרכיו וינוצלו להתעצמותו. גם בזה לא יהיה שינוי.

הפסקת אש בצפון עם סיום המלחמה ברצועה אפשרית וצפויה, אך לא נראה שיש סיכוי ל"הסדר מדיני" בחסות אמריקאית שיביא לנסיגת חיזבאללה מזרועות לבנון אל מצפון לליטני. להיפך, ניתן לקבוע בוודאות קרובה שבעקבות הפסקת האש חיזבאללה ישוב ויתפרס בקרבת הגבול. אין לרמות את עצמנו.

נורמליזציה עם ערב הסעודית ו"ברית אזורית" בחסות אמריקאית מול איראן יהיו הישג משמעותי ורצוי מאוד, אך גם כאן יש להבחין בין יתרונותיהן למגבלותיהן. ראשית, מה שייתפס כניצחון מוחץ של חמאס יגביל מאוד את יכולותיהם של המשטרים בערב הסעודית, ירדן ומצרים לנקוט צעדי נורמליזציה ושיתוף פעולה עם ישראל מול דעת הקהל שלהם. הברית האזורית הלא-פורמאלית הוכיחה את יכולותיה ההגנתיות בעת מתקפת הטילים האיראנית על ישראל בליל ה-13-14 באפריל 2024. אך אין לה יכולות התקפיות של ממש מול המליציות האיראניות של "טבעת האש" בתימן, עיראק, סוריה ולבנון – לא יותר משיש, למרבית הצער, לארצות הברית ולישראל. וחשוב מכל, אין לה יכולות התקפיות מול הצפי להפיכתה הקרובה מאוד של איראן למדינת סף גרעינית/מדינת גרעין עמומה.

הרעיון שלפיו סיום המלחמה ברצועת עזה יאפשר התמודדות יעילה יותר עם הגרעון האיראני חסר אחיזה במציאות. לישראל אין כבר יכולות התקפיות לעצירת הגרעין האיראני בשלב התפתחותו הנוכחי – אם אי פעם היו לה. היחידה שתוכל אם לא לעצור את ההתגרענות האירנית אזי לפחות לעכבה, וכמובן להרוס את כלכלת איראן מהאוויר כאמצעי לעצירת ההתגרענות, היא ארצות הברית. אך אין לה כל נטייה לכך, בלי קשר למלחמה בעזה. הנשיא ביידן לא יעשה זאת עד הבחירות לנשיאות, וספק גדול אם יעשה זאת במידה ויזכה. נראה שטראמפ יינטה לכך עוד פחות. פרישתו של טראמפ מהסדר הגרעין עם איראן, ביוזמתו ובהשפעתו של בנימין נתניהו, הייתה שגיאה היסטורית חמורה. סדר היום של ארצות הברית ממוקד בסין, ומאז פרוץ המלחמה באוקראינה גם ברוסיה. מדיניותה היא לנסות ולקנות את מניעת התגרענותה של איראן בהבטחת הטבות. שוב, אין לכך קשר למלחמה בעזה.

מתבקשת אם כן השאלה: מהן האלטרנטיבות? הן לא טובות, וזה הרי מה שמוליד את הקונספציה החדשה.

אין לוותר על הישגי השלב העצים בעזה – חיסול היכולת הצבאית הסמי-מדינתית של חמאס ותשתיותיו המסיביות – הישגים קריטיים, שאין לבלבלם עם סיסמת ה"ניצחון מוחלט". לאחר שיושלם בקרוב השלב העצים, יש להמשיך כמתוכנן במדיניות "קצירת הדשא" ברצועה באמצעות הפצצות מן האוויר ופשיטות ממוקדות – כמו בגדה המערבית, רק הרבה יותר. יש לקוות שבטווחי זמן סבירים יחוסלו סינוואר וחבורתו, וישראל תשיג גם את שניתן בסוגית החטופים הכואבת. יש לקדם בברכה כל הסכם חלקי וזמני לשחרור חטופים וגם הצעה להתפנות סינוואר ואנשיו מעזה תמורת החטופים. הסיכויים לכך נראים קלושים. ברקע, למרבית הצרה, הולכת שאלת היחס למלחמה ומתמזגת בשכנוע עמוק עם הזהות המחנאית בקרע הפוליטי-חברתי בישראל; ולא שחשבונות פוליטיים אינם מעורבים – מצד נתניהו, אבל גם מצד יריביו. הדיון הנוכחי בישראל לא עוסק כלל במשמעות חזרת החמאס לשליטה בעזה – מדחיק או מכחיש זאת.

אין לישראל תשובות טובות בלבנון, גם לא לאחר שיתפנו כוחות נוספים לצפון לאחר השלמת השלב העצים ברצועה. לנוכח בעיית המפונים, מצב זה מבשר הסלמה במתכונת כזו או אחרת, גם אם אינה רצויה לשני הצדדים. הפסקה עכשיו, מתוך כוונה להתכוננות טובה יותר למלחמה בחיזבאללה בעוד מספר שנים, כפי שיש המציעים, לא תפתור את הבעיות היסודיות – הזירתיות והבינלאומיות – שכרוכות במלחמה בלבנון. וגם חיזבאללה, ואיראן מאחוריו, לא ישקטו מצידם על השמרים בשנים הבאות.

לא מסתמנת באופק תשובה להתגרענות האיראנית, עם ובלי קשר למלחמה בעזה. יש לקוות שמתישהו ייפול שם המשטר – לא נראה שבקרוב – וזאת לפני שיגרום לנזקים כבדים מדי סביבו.

זהו חזון קשה, חלק מהתמונה הבינלאומית העולמית המתקדרת, אבל יש להסתכל במציאות בעיניים פקוחות ולא לשגות באשליות חדשות, להתנחם בהן, ולשלם לאחר מכן את מחירן. ישראל נפלה לבור עמוק ב-7 באוקטובר, וכמו אחרי יום הכיפורים – יידרשו לה שנים על מנת להיחלץ ממנו. בצד מגמות מדאיגות, לחברה הישראלית יכולות ואיכויות משמעותיות רבות שניתן לבנות עליהן, והמשברים החמורים שהיא נתונה בהם עשויים לדרבן שינויי עומק הכרחיים.

עורכי הסדרה: ענת קורץ ואלדד שביט